

*Dt. Füsün Yaşar**, *Dr. İ. Hamit Hancı***, *Dr. Hüseyin Afşin****

Adli tıp, tıbbi bilgilerin hukuk ve suç olaylarına uygulanmasıdır. Adli diş hekimliği, adli tıbbin önemli dallarından biridir. Tıbbi kimlik tespitinde diş hekimleriyle yapılan konsültasyonlar sonunda dişler ve diş restorasyonlarından yararlanılabilmesi adli diş hekimliğinin önemini ortaya koymuştur. Dünyada kazaların özellikle deniz ve hava kazalarının artması, cesetlerin tanınmaz halde olması kimlik tespiti için dişler ve diş restorasyonlarının kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle adli diş hekimleri; adli hekim, polis, patalog ve mahkemelerle ortak çalışmalıdır.

Adli diş hekimliğinin başlıca amacı; gerek yaşayan gerek ölü kişilerde çene, ağız dokusu, diş yaralanmaları ve dental kalıntıları inceleyerek cesetin ya da kuşkulunun identifikasyonunu ya da eliminasyonunu sağlamaktır.

Ülkemizde adli diş hekimi sayısı çok azdır. Ancak her diş hekimi kimlik tespiti konusunda bilirkişi olarak atanabilir ve görüşü alınabilir. İdeal bir olay yeri incelemesinde adli hekimle birlikte adli diş hekimi de olay yerinde bilgi toplamalıdır. Eğer varsa ölüm öncesi kayıtlar toplanıp incelenmelidir. Bu amaçla gelişmiş ülkeler, diş hekimlerine sistematik arşiv tutma zorunluluğu getirmiştir. Adli hekim ile çalışan adli diş hekimi ölünün yaşı, coğrafi bölgesi, alışkanlıkları, ırkı, mesleği ve bazı var olan hastalıkları hakkında kestirimde bulunabilir.

Dişlerin kimlik tespitinde yardımcı olarak kullanılması fikri ilk kez 1887 yılında ortaya atılmış ve aynı yıl Paris'teki Odontoloji Cemiyeti'nin toplantısında kabul edilerek uygulanmaya başlanmıştır.

Sassouni, 1963'te bir adli diş hekiminin yalnız çene ve dişleri değil, kraniofasial karakterleri içine alan yüz ve başın bütünüyle dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Adli diş hekimliğinin en önemli dallarından biri çenelerin ve özgün dişlerin niteliklerinden yararlanarak kimlik belirlemedir. Dişe ait bulguları önemli yapan etken gerek dişlerin gerekse kemik destek yapılarının bireysel belirleyici özelliklerdir. İnsan dişlerinin özellikleri parmak izi gibidir ve ikizlerde bile farklılık taşımaktadır. Bu

nedenle dolgular, protezler, ortodontik apareyler yanı sıra ısırık izleri de kimlik tespitinde çok önemli rol oynamaktadır. Isırık izlerinin analiziyle zanlı bulunabildiği gibi saldırının amacı da tespit edilebilir.

Adli diş hekiminin ilgilenmesi gereken bir diğer bilim dalı da fizik antropolojidir. Kafatası ölçümleri, frontal kemik yanlarının birleşme şekilleri, sütürlerin kapanma durumlarının incelenmesi fizik antropolojinin önemli bölümlerindedir ve bunlar diş hekimine iskelet çalışmalarında yardımcı olur.

Dental kimlik tespitinde dikkat edilmesi gereken üç önemli nokta vardır. Öncelikle mağdurun kimliği tespit edilmeye çalışılmalıdır. İkinci olarak mağdurun varsa dental kayıtları incelenmeli ve son olarak mağdurun arkadaş ya da tanıdıkları aracılığıyla dişlerindeki tipik özellikler sorgulanmalı, toplanan bilgiler bir araya getirilerek değerlendirilmelidir.

1960 yılında Norveç'te bir dağ otelinde çıkan yangında 24 kişi ölmüş ve bunların kimlikleri diş hekimi tarafından tespit edilmiştir. Yine 1960 yılındaki bir deniz kazasında da gemide yanan bir genç kızın kimliği diş hekiminin kayıtları ve araştırmaları sonucu, ağız dişindeki amalgam dolgu sayesinde tespit edilmiştir. Bu örnekler adli diş hekimliğinin önemini vurgulamakta ve diş hekimlerinin hastalarına ait dosya tutmalarının, her türlü restorasyon, çekimlerini bu dosyaya kaydetmelerinin ve röntgen filmlerini arşivlerinde saklamalarının gereğini ortaya koymaktadır.

Adli diş hekiminin kimlik tespitinde yararlandığı özelliklere genel bir bakış atarsak bunları şöyle sıralayabiliriz:

1- Dişler: Dişlerin isimlendirilmesi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu konuda bir standardizasyon henüz sağlanamamıştır. Bu nedenle adli amaçla yapılan araştırmalarda diş hekimi her dişi kolaylıkla anlaşılabilecek şekilde açıklamalıdır. Ayrıca kimlik belirlenmesi gerektiğinde diş hekiminin farklı ülkelerde kullanılan farklı sistemlerden haberdar olması ve oğuda hangi yöntemin kullanıldığını anlaması gerekir.

2- Dental Kayıtlar: Diş hekimleri hastalarının isimlerini, doğum yerlerini, doğum tarihlerini, adreslerini, dolgularını, çekimlerini, varsa eksik

* Ankara Ü. Tıp Fak. Adli Tıp AD, Ankara

** Prof.; Ankara Ü. Tıp Fak. Adli Tıp AD, Ankara

*** Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, İstanbul

dişlerini ve restorasyonlarını hasta kartına kaydetmelidir. Bu kayıtların ve ilgili tetkiklerin on yıl saklanması önerilmektedir. Ancak adli diş hekimlerinin kayıtları daha fazla ayrıntı içermelidir. Örneğin tüm dişler açıkça belirtilmeli, eksik ve fazla dişler, oklüzyon, dişletlerinin durumu, çürükler ve restorasyonlar açıkça kaydedilmelidir.

3- Radyografi: Kimlik tespitinde radyografilerin kullanılmasının gerekliliğini Schüller 1943'de belirtmiştir. Ancak 1927'de radyografiler Culbert ve Law tarafından ilk kez kullanılmıştır. Culbert ve Law kafatasındaki pnömatik boşlukların radyografilerini çekmişler ve radyografilerinin dentifikasyonlarda kullanılabileceğini çünkü frontal ve sfenoidal sinüslerin farklı kişilerde farklı görünüm verdiğini kanıtlamışlardır.

4- Damak İzleri: Damağın ön kısmındaki ruga denilen kırışıklıkların kişiye özgü ve devamlı olduğu düşünülmektedir. Lysell ve Sassouni, rugaların hayat boyu değişmediğini ancak her olayda kullanılamayacağını bildirmiştir. Ayrıca yaşlılarda ruga sayısında yaşlılarda belirgin bir azalma olduğu saptanmıştır. Rugalar ancak yumuşak dokuların var olduğu hallerde kimlik tespitinde kullanılabilir.

5- Dişlerin Fotoğraf Kayıtları: Kartlar üzerine kaydedilmiş dişlerin durumları bütün ayrıntıları kapsayamaz bu nedenle intraoral fotoğraflar çekilmelidir.

6- Cinsiyet: Kimlik tespitinde diş ve çenelere ait bazı karakteristik özellikler de yardımcı olabilir. Ancak bunlar çok güvenilir olmadığındanolguda diş ve çeneden başka kalıntı olmadığı hallerde kullanılabilir. Örnek vermek gerekirse mandibula erkeklerde V şeklinde ve dik açılı, kadınlarda ise U şeklinde ve geniş açılıdır.

7- Irk: Dişlerin irksal olarak şekilden çok büyüklük farkları vardır ancak bu farklar ırk ayrımında zayıf bir kriterdir. Belli ırklarda predominant bazı özellikler vardır ki bunlar adli diş hekimince değerlendirilerek kimlik tayininde kriter olarak kullanılabilir.

8- Dişlerde meslek, alışkanlık ve sosyal durum hakkında ipucu olabilecek bulgular: Dişler ve ağız incelenerek kişilerin meslek, sosyal durum ve alışkanlıkları hakkında da bilgi edinilebilir. Örneğin; pastaların diş kolelerindeki çürükler, çok çay içenlerde diş renklerinin koyulaşması, diş gıcırdatanlarda dişlerin çiğneyici yüzeylerinin aşınması gibi.

9- Protezlerin incelenmesiyle elde edilecek bulgular: Dişler ve protezler suda boğulma ve yangın gibi durumlarda oldukça iyi korunurlar.

Bu nedenle olgularda dişler ve protezler dikkatlice incelenip kaydedilmelidir.

10- Yaş tayini: Dişlerin incelenmesi ile yaş tayininin tarihçesi 19. yüzyıla dayanmaktadır. Dişlerin incelenmesiyle bir yetişkinin yaklaşık yaşının bulunması olanaklıdır. Dişlerle yaş tayininde süt dişleri ve daimi dişlerdeki gelişme, erupsiyon zamanları, dişlerde oluşan aşınmalar, pulpa ve destek dokularında oluşan değişiklikler gibi verilerden yararlanılır.

Adli Diş Hekiminin Veri Toplamada İzleyeceği Yol

1- Olay yerinde: Mağdur yaşıyorsa ve vücudunda ısırk izleri varsa öncelikle yara fotoğraflanmalı, bu bölgeden tükürük ve ölçü alınmalıdır.

Mağdur ölmüş ise vücudun fotoğrafı alınmalı, dental inceleme yapılmalı, incelenmek üzere çevreye yayılan dişler, dolgular ve protezler uygun şekilde toplanmalıdır.

2- Morgda: Şema çizilmeli, radyografi alınmalı, model hazırlanmalı, diş yönünden yaş tayini yapılmalı ve olay yerinde bulunan dental parçalar incelenmelidir.

Dental İnceleme Setinde Bulunması Gereken Aletler

1- Ayna, probe, twceyers gibi normal muayene aletleri,

2- Üzeri santimetreli plastik cetvel,

3- Aydınlatılmış bir ağız aynası,

4- Operasyon aletleri,

5- Değişik boyda naylon torbalar,

6- İz toplama küvetleri,

7- İspirtolu lamba, model mumu ve mum bıçağı,

8- Ölçü maddesi,

9- Cilalı metal dil depressörü,

10- Dental plaster,

11- Bozulmayan eldivenler,

Bu aletlerin yanı sıra fotoğraf makinesi, teyp ve portatif x-ray cihazı da olmalıdır.

Sonuç

Adli diş hekimliğinin başlıca amacı; gerek yaşayan gerek ölü kişilerde çene, ağız dokusu, diş yaralanmaları ve dental kalıntıları inceleyerek cesetin ya da kuşkulunun identifikasyonunu ya da eliminasyonunu sağlamaktır. Ancak, Türkiye'de adli diş hekimliği alanında çalışan uzman sayısı çok azdır. Bu nedenle öncelikle adli diş hekimliği uzmanları yetiştirilmesi için çalışmalar başlatılmalıdır. Ülkemiz açısından bir diğer sorun da var olan adli diş hekimi uzmanlarından yeterince yararlanılmamasıdır. Bu amaçla olay yeri inceleme ekibinde adli diş hekimi uzmanının da yer alması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

1- Afşin H. Klinik Adli Tıp, Cilt 1, Sayı 2, Yıl 2001, Sayfa 31-45.

2- Gustavson G. Forensic Odontology. Staples Press. London. 1966.

3- Beyhan Ege, E. Özgür Aktaş; Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Öğrencileri İçin Adli Tıp Ders Notları - 1999

4- Prof. Dr. Tunalı İ. Adli Tıp. Yarı-Açık Cezaevi

Matbaası. Ankara. 1988.

5- The American Journal of Forensic Medicine and Pathology 6 (4): 336-339. December. Raven Pres. New York. 1988.